

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Діброва Наталія Володимирівна
Керівник: Жадленко І.О.
Рецензент: Застело А.О.
Нормоконтроль _Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 59 с., 1 табл., 1 рис., 50 джерел, 5 додатків.

Об'єкт дослідження – граматична сторона мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості розвитку граматичної сторони мовлення, провести діагностичне дослідження, розробити рекомендації для батьків з розвитку граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури з теми дослідження); емпіричні (спостереження, констатувальний експеримент, аналіз мовленнєвої діяльності дітей); статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених вказують на те, що діти із загальним недорозвиненням мовлення мають великі труднощі у формуванні всіх компонентів мовлення, в тому числі і граматичної. Це призводить до того, що діти мають великі труднощі у засвоєнні та використанні граматичних форм, що негативно впливає на загальний мовленнєвий розвиток дитини. Окрім мовленнєвих порушень, у дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто спостерігаються порушення пізнавальних процесів. Це може проявлятися у нестійкості уваги, зниженні обсягу пам'яті та труднощах у виконанні розумових операцій.

ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ, ГРАМАТИЧНА СТОРОНА МОВЛЕННЯ, СИНТАКСИС, МОРФОЛОГІЯ, АГРАМАТИЗМИ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК.

ВСТУП

Актуальність теми. У Базовому компоненті дошкільної освіти [2] зазначається, що найголовнішим завданням є формування особистості дитини й підготовка її до навчання в школі. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість свідчити про збільшення кількості дітей дошкільного віку із порушеннями усного мовлення, що є неабиякою перепорою в оволодінні Програмами навчання і виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Одним з головних завдань розвитку мовлення є формування граматичної сторони. Таким чином, порушення граматичної сторони мовлення веде до того, що дитина неправильно формулює власні висловлювання. Не правильне засвоєння закономірностей мови призводить до порушень морфологічної структури слова і синтаксичної структури речення.

Аналізуючи спеціальну літературу, науковці (К. Конопляста, К. Крутій, В. Глухов, Н. Жукова, В. Левицький, Є. Соботович, Т. Філічева, Г. Чіркїна та інші) розглядаючи граматичну сторону мовлення дошкільників із ЗНМ III рівня, наголошують на тому, що незважаючи на те, що усне мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня порівняно розгорнуте та достатнє для побутового рівня, проте в граматичній системі мовлення виявляються деякі особливості на морфологічному і синтаксичному рівнях, що потребує подальшого розвитку. Подолати ці недоліки можна лише шляхом тривалої логопедичної роботи, спрямованої на формування та збагачення активного словника, розвиток граматично правильної фрази, словотворчих навичок, уміння змінювати слова, розпізнавати їх за ознаками категоріальності тощо.

Також науковці вказують, що порушення саме граматичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ III рівня є найбільш стійким і знижує можливості дитини до успішного засвоєння навчальної програми в подальших освітніх закладах і, як наслідок, призводить до майбутньої шкільної дезадаптації.

Об'єкт дослідження – граматична сторона мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Предмет дослідження – особливості граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості розвитку граматичної сторони мовлення, провести діагностичне дослідження, розробити рекомендації для батьків з розвитку граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Завдання дослідження:

1. Вивчити та проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з теми дослідження.

2. Провести діагностичне дослідження стану розвитку граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня та проаналізувати результати дослідження.

3. Розробити рекомендації для батьків дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури з теми дослідження); емпіричні (спостереження, констатувальний експеримент, аналіз мовленнєвої діяльності дітей); статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

– концепція загальномовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання (Є. Соботович);

– психолінгвістичний підхід, який дає змогу проаналізувати мовленнєвий розвиток дитини і його формування у процесі нормального та порушеного онтогенезу (Н. Жукова, О. Леонтьєв, Ж. Піаже, Є. Соботович, Ф. Сохін, В. Тищенко, А. Тамбовцева, О. Шахнарович, Н. Юрьєва та ін.);

– вчення про тісну пов’язаність ліній розвитку фонетичної, лексичної та граматичної сторін мовлення (Л. Виготський, О. Корнєв, Р. Левіна, Р. Лалаєва, О. Лурія, О. Мастюкова, Є. Соботович, О. Шахнарович).

Дослідження проводилось на базі старшої групи № 4 Дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 262 "Олімпієць" Запорізької міської ради Запорізької області.

Структура бакалаврської роботи: бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок, з них основного тексту 37 сторінок.

ВИСНОВКИ

Таким чином, з проведеного нами дослідження на тему «Особливості граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня» можна зробити наступні узагальнюючі висновки:

1. На основі аналізу літературних джерел виявлено стан розробленості проблеми розвитку граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня. Встановлено, що одними з найбільш ґрунтовних положень у вивченні даної проблеми є праці Р. Левіної, яка описала три рівні мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвиненням мовлення: перший, другий і третій. Також, дослідженням особливостей формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ займалися такі науковці, як К. Конопляста, К. Крутій, В. Глухов, Н. Жукова, В. Левицький, Є. Соботович, Т. Філічева, Г. Чіркїна та ін. Отже, дослідженням проблеми формування граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня займалися багато фахівців-логопедів, психологів та педагогів, які вказують на важливість формування активного словника дитини (вміння його використовувати у конкретних ситуаціях) й засвоєння граматичної компетенції на його основі (морфологічних та синтаксичних основ мовлення).

2. Охарактеризовано особливості розвитку граматичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ III рівня. Було виявлено, що не дивлячись на достатній рівень розгорнутості у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III усного мовлення і, в основному, такий рівень вважається достатнім для побутового та повсякденного спілкування, але наявні вагомі особливості в граматичній системі мовлення, що проявляються на морфологічному і синтаксичному рівнях. При цьому можна зауважити, що грубі прогалини у ході мовленнєвого спілкування майже не виявляються. Та за умови, коли діти потрапляють в ситуації, де необхідне використання, тих або інших мало

знайомих слів, незасвоєних граматичних категорій та синтаксичних конструкцій, недоліки мовленнєвого розвитку виступають чітко. Виявлено, щонайбільш характерним і істотним для дітей з загальним мовленнєвим недорозвиненням III рівня є недостатня увага помічати й уміння узагальнювати явища мови, її звукові і морфологічні особливості, зокрема: формисловозміни; способисловотворення; синтаксичні конструкції.

3. Описано методику дослідження граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку та проаналізувати її результати. Експеримент щодо дослідження граматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку було проведено у старшій групі № 4 ДНЗ № 262 «Олімпієць», в експерименті брало участь 15 дітей старших груп. Експеримент було проведено на протязі 30 днів (з 1 по 30 січня 2021 року), кожен день було тестування однієї дитини. Для проведення діагностики обрано методику О.А. Безрукової та О.Н. Каленкової для визначення рівня мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, зокрема блок № 2. Оцінка результатів проводиться за допомогою розподілення балів за виконані завдання: низький рівень сформованості граматичного мовлення – 19 – 5 балів; середній рівень – 38 – 20 балів; достатній рівень – 57 – 39 балів. Мета констатувального експерименту – на основі проведення діагностики мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку виявити рівень сформованості граматичного мовлення у дітей з ЗНМ III рівня. За результатами отриманих даних під час проведення констатувального експерименту нами було отримано дані про розвиток граматичної сторони мовлення дошкільників у ДНЗ № 262 «Олімпієць» старших груп. Таким чином, нами встановлено, що двоє дітей (під номером 4, 9) мають низький рівень сформованості граматичного мовлення, тому що за тестами вони набрали 18 балів, що відповідає низькому рівню у межах 19 – 5 балів (що становить 8 % від загальної кількості дітей). Шестеро дітей набрали середній рівень розвитку мовлення, у межах 38 – 20 балів (42 % від загальної кількості дітей). Сім дітей набрали достатній рівень розвитку мовлення, у межах 57 – 39 балів (50 % від загальної кількості дітей).

4. Надано методичні рекомендації для батьків. Встановлено, що формування граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ III відбувається за напрямками: формування граматичних значень та відношень; формування синтаксичної сторони мовлення. Для формування граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку за вище вказаними напрямками в домашніх умовах (тобто з батьками) нами розроблено дидактичний матеріал в ігровій формі, в якому розглядається формування граматичних значень та відношень, а також формування синтаксичної сторони мовлення за допомогою ігор.